

Valokuidulla elämää ja turvaa Lapin kyliin

2023–2025

LEADER

Tunturi-Lappi

LEADER

Lappi

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Euroopan unionin
osarahoittama

SISÄLLYS

1	Hankkeen toteuttaja.....	3
2	Hankkeen tiedot.....	3
3	Yhteenveto hankkeesta	3
4	Hankkeen tavoitteet	4
5	Hankkeen toteutus.....	4
5.1	Aktivointi	5
5.2	Kylätiedottajat	7
5.3	Lapin valokuituosuuskunnat	8
5.4	Digi tutuksi ja turvaksi Lapin kylissä.....	9
6	Aikataulu	10
7	Kustannukset ja rahoitus	10
8	Raportointi ja seuranta.....	11
9	Toteutusoletukset ja riskit	11
10	Yhteistyökumppanit	12
11	Tulokset ja vaikutukset	12
12	Esitykset jatkotoimenpiteiksi	14

LIITTEET

LEADER

Tunturi-Lappi

LEADER

Lappi

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Euroopan unionin
osarahoittama

1 Hankkeen toteuttaja

Nimi: Leader Tunturi-Lappi ry

Y-tunnus: 1732325–2

Yritysmuoto: Aatteellinen yhdistys

Hakijan kunta: MUONIO

Hankkeen kotisivut: <https://leadertunturilappi.fi/hankkeet/valokuidulla-elamaa-ja-turvaa-lapin-kyliin/>

2 Hankkeen tiedot

Hankkeen nimi: Valokuidulla elämää ja turvaa Lapin kyliin

Hanketunnus: 253253

Vireilletulopäivä: 13.9.2023

Ohjelma: Euroopan maaseuturahasto 2023–2027

Ohjelman toimenpide: Kehittämishanke

Ohjelman alatoimenpide: Tiedonvälityshankkeet

Hankkeen toteutusalue: Lappi

3 Yhteenveto hankkeesta

Valokuidulla elämää ja turvaa Lapin kyliin -tiedonvälityshankkeessa edistettiin digitalisaa-tiota tukevia investointeja, niiden saatavuutta sekä osaamisen kehittämistä. Näiden toi-menpiteiden kautta vahvistettiin älykkäiden kylien kehittymistä Lapissa. Hankkeen aikana tunnistettiin, että alkuvaiheen tiedonvälityksen lisäksi kyläverkkojen rakentaminen ja pitkä-jänteinen ylläpito edellyttävät Lapin olosuhteisiin soveltuvaa asiantuntijamallia. Kyläverkko-toiminnasta on kertynyt jo merkittävästi kokemusta, minkä pohjalta hankkeessa tarkastel-tiin verkkojen tulevaisuutta, ylläpitoa sekä mahdollisia laajentumisen ja yhdistymisen mal-leja.

Keskeiseksi havainnoksi nousi tarve huomioida koko elinkaari jo hankkeen alkuvaiheessa, esimerkiksi liittyjäpotentiaalia kartoitettaessa. Kestävä suunnittelu tukee sekä kylien toimi-joiden jaksamista että infrastruktuurin pitkäikäisyyttä. Lisäksi hankkeessa etsittiin uusia, älykkäiden kylien mukaisia ratkaisuja kyläverkkojen hyödyntämiseen. Näitä tarkasteltiin poikkialaisesti muun muassa maaseudun kehittämisen, aluekehityksen, tutkimuksen, tur-vallisuuden, liikenteen ja digitalisaation näkökulmista. Hankkeen toiminta-alueena oli koko Lappi.

Tunturi-Lappi

Lappi

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Euroopan unionin
osarahoittama

4 Hankkeen tavoitteet

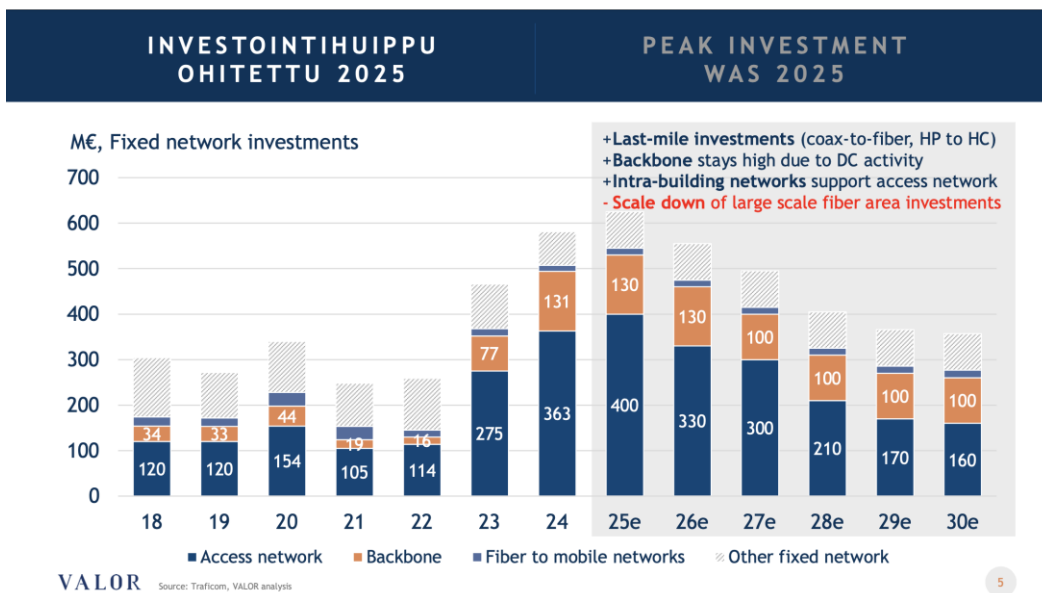
Valokuidulla elämää ja turvaa Lapin kyliin -hankkeen tavoitteena oli vahvistaa Lapin kylien elinvoimaisuutta ja turvallisuutta kehittämällä toimivia tietoliikenneyhteyksiä sekä hyödyntämällä digitalisaation tarjoamia ratkaisuja. Hankkeen avulla pyrittiin parantamaan asukkaiden mahdollisuuksia työhön, opiskeluun ja harrastuksiin sekä lisäämään arjen turvallisuutta harvaan asutuilla alueilla.

Keskeisessä roolissa oli kyläverkkoihin liittyvän osaamisen, jatkuvuuden ja ylläpidon tukeminen sekä kylien ja kuntien välisen yhteistyön vahvistaminen. Lisäksi hankkeessa pyrittiin vaikuttamaan päätöksentekoon, jotta verkkoyhteyksien merkitys elinvoiman ja turvallisuuden näkökulmasta tunnustetaan nykyistä paremmin.

Hankkeessa tehtiin yhteistyötä muun muassa Lapin pelastuslaitoksen, Lapin hyvinvointialueen, kestävän liikkumisen palveluiden työryhmän sekä SaameDigi-hankkeen kanssa. Yhteisöllisten työpajojen ja kokeilujen kautta etsittiin paikallisiin tarpeisiin sopivia ratkaisuja digitaalisiin ja turvallisuuteen liittyviin haasteisiin. Tavoitteena oli vahvistaa Lapin kylien sosiaalista, taloudellista ja ekologista kestävyttä.

5 Hankkeen toteutus

Hankkeen aikana Suomessa on eletty valokuiturakentamisen huippuvuotia. Tiiviit asutuskeskukset ovat jo vahvasti kuidutettu, mutta harvaanasutulla maaseudulla kiinteän yhteyden saatavuus on mahdotonta ilman tukea. Kuidun Kiitotie 2025-seminaarissa Antti Halonen Valor Oy:ltä esitteli kuvaajaa (kuva 1), jonka mukaan investointihuippu on saavutettu:

Kuva 1 Suomen valokuiturakentamisen investointikaavio

Aktiivisuus markkinaehtoisten valokuitutoimijoiden keskuudessa näkyy Lapissa ostokiinnostuksena. Useat Lapin valokuituosuuskunnat ovat saaneet yhteydenottoja markkinaehdoilta valokuitutoimijoilta ostamisesta. Ennen hankkeen alkamista Rautiosaaren kyläverkko myytiin Valokuituselle. Hankkeen aikana [Kaakamon Tietoverkko-osuuskunta myi Sotisaaren verkon Valokuituselle](#). Hanketukea myönnetään kyläverkkohankkeissa nimenomaan paikallisten kyläläisten toimivien tietoverkkojen edistämiseksi.

5.1 Aktivointi

Tiedonvälityshanke käynnistyi lokakuussa 2023 tilanteessa, jossa ensimmäinen laajakais-tainvestointihaku päättyi jo helmikuussa 2024. Aikataulu kylien aktivoinnille oli siten tiukka, mutta useissa kylissä valokuituasialla oli noussut esiin jo ennen hankkeen alkua, mikä nopeutti valmistelua. Esimerkiksi Simonkylässä Simon kunta ja Raanujärvellä Ylitornion kunta oli tehty kiinnostuskartoituksia jo vuoden 2023 aikana.

Hankkeen alussa järjestettiin kyläiltoja, joista tiedotettiin monikanavaisesti sosiaalisessa mediassa, sähköpostitse sekä kylien omissa WhatsApp- ja Facebook-ryhmissä. Lisäksi hyödynnettiin kylätiedottajia. Helmikuuhun 2024 mennessä kyläverkkohanketta haki viisi aluetta, ja hakijoina toimi sekä valokuituosuuskuntia että Napapiirin Kuituverkot Oy.

Aktivointi eteni myös yhteydenottojen kautta. Esimerkiksi Sallan kunta Paloperän kylällä todettiin yhteisessä tilaisuudessa kiinnostuksesta huolimatta, ettei osuuskuntaa perusteta. Sen sijaan Posion kunta Ylikitkan alueella käynnistyi prosessi, jossa perustettiin työryhmä ja toteutettiin kiinnostuskartoitus. Tämä johti siihen, että kesällä 2025 alueella aloitettiin valokuituverkon rakentaminen Osuuskunta Kitkanetin toimesta.

Osuuskunta Kitkanet perustettiin keväällä 2024, ja sen rooli laajeni nopeasti kattamaan myös muita Posion kyliä. Alueella järjestettiin useita kyläiltoja ja verkkotapaamisia, ja viestintää tehtiin aktiivisesti eri kanavissa. Kyläläiset päättivät, että osuuskunta toimii hakijaorganisaationa koko alueelle, ja hankesuunnittelua tuettiin ulkopuolisella asiantuntija-avulla Pellervo-Seura. Kitkanet haki kahta hanketta elokuussa 2024.

Samaan aikaan muilla alueilla Lapissa haettiin laajakaistatukea useisiin kylähankkeisiin, ja hankkeen aikana järjestettiin laajasti kyläiltoja sekä työryhmien tapaamisia. Ylikitkan hankkeita tarkennettiin myöhemmin, ja niitä pilkottiin pienempiin kokonaisuuksiin tiedonvälityshankkeen tuella. Vuoden 2025 aikana Kitkanet haki useita hankkeita eri hakuajoissa, ja lisäksi Torniossa Aapajoen kylälle jätettiin oma hakemus.

Kokonaisuudessaan Lapin kyliin haettiin kyläverkkotukea 17 hankkeelle. Aktivoinnin tueksi toteutettiin myös [verkkosivukokonaisuus](#), joka kokoaa yhteen kyläverkkohankkeen vaiheet

Tunturi-Lappi

Lappi

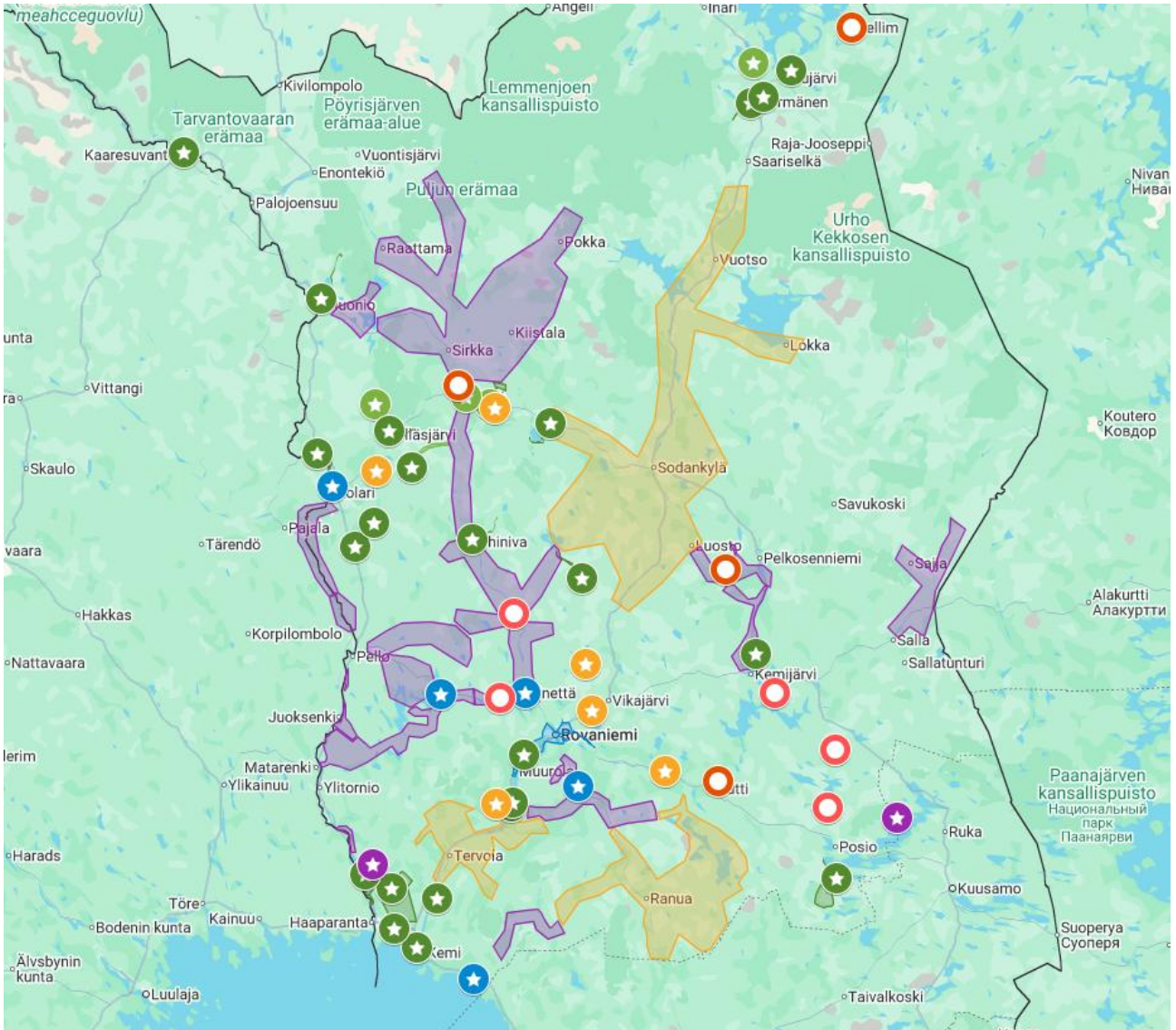

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Euroopan unionin osarahoittama

ja tukee hakijoita prosessin eri vaiheissa. Sivusto perustuu aiempien ja nykyisen hankkeen kokemuksiin, ja sen toteutuksessa hyödynnettiin Liehka Oy asiantuntemusta. Palaute sivustosta on ollut myönteistä, ja se toimii sekä itsenäisenä tiedonlähteenä että ohjaa hakijoita olemaan yhteydessä keskeisiin sidosryhmiin, erityisesti rahoittavaan ELY-keskukseen. Osana verkkosivuja on kyläverkko-osuuskuntia havainnollistava kartta (kuva 2).

Kuva 2 Lapin laajakaistarakentaminen kartalla

Vihreät merkinnät kertovat toteutetuista kyläverkkohankkeista ja olemassa olevista kyläverkko-osuuskunnista. Violetit ja keltaiset alueet on aikaisemmin rakennettuja Laajakaistaa kaikille 2015 toteutettuja verkkoja. Siniset, keltaiset ja violetit tähdet osoittavat CAP27 aikana rahoitetut kyläverkot. Punavalkoiset ympyrät havainnollistavat tuloillaan olevia hankkeita. Kyseinen kartta on löydettävissä hankkeen verkkosivuilta ja sitä päivitetään mahdollisten myöhempien valokuidun aktivointihankkeiden aikana.

5.2 Kylätiedottajat

Hankkeen aikana ympäri Lappia rekrytoitiin yhteensä 52 kylätiedottajaa 12 kyläalueella (kuva 2), joista 7 ei aktivoitunut perehdyttämisestä huolimatta. Kylätiedottajien tehtävänä oli selvittää kiinteän laajakaistan kiinnostusta kiinteistöihin kyläläisiltä. Näiden kiinnostuskartoitusten pohjalta haettiin kyläverkkotukihakemuksia. Eli kylätiedottajilla oli vahva rooli kyläverkkohankkeiden aktivoinnissa. Nuorin kylätiedottaja oli 15-vuotias nainen, joka kertoi rekrytoinnin yhteydessä, että hänellä on koppimönkijä, jolla hän pääsee liikkumaan laajalti kylänsä alueella.

13. hankealueella toimi kylätiedottaja Valokuidulla elämää ja turvaa Lapin kyliin-hankkeen aikana, kun haettuja hankkeita oli yhteensä 17. Neljä hankealuetta selvitti kiinnostukset ilman kylätiedottajaa. Neljälle muulla alueella ei ole vielä kiinnostuksesta huolimatta haettu kyläverkkohanketta moninaisista syistä. Yhtenä esimerkiksi on pelko siitä, että osuuskunnan perustaminen pieneen kylään on liian raskasta.

Kylätiedottajien palkkiot ja matkakulut

- Käyntipalkkio: 20,00 € / käynti
- Matkakorvaus: 0,57–0,59 € / km
- Yhteensä maksettuja palkkioita: 21 220 €
- Matkakorvauksia yhteensä: 1 356,54 €
- Yhteensä km-määrä: noin 2 390 km

Kylätiedottajien rooli oli hyvin ratkaiseva useassa kylässä kiinnostuskartoituksen näkökulmasta. Se on toimiva malli, jolla usein tuttu kyläläinen tulee kysymään kiinnostusta vieraan ihmisen sijaan. Mallissa kylätiedottaja saa pienen korvauksen työstään, ja selvitettävälle alueelle syntyy kokonaiskuva siitä, kuinka moni on kiinnostunut ottamaan valokuidun omaan kiinteistöön.

Kuva 2 Kylätiedottajien käynnit alueittain 2024–2025

5.3 Lapin valokuituosuuskunnat

On huoli osuuskuntien toimijoiden pärjäämisestä velvoitteittensa ja jaksamisensa osalta. Useissa osuuskunnissa on rajallisesti osaamista, paljon talkootyötä verkon ylläpidossa ja kovasti ylpeyttä omasta verkosta. Hankkeen yhtenä toimenä on luoda niin verkossa kuin kasvoittain kohtaamisia Lapin valokuitutoimijoiden kesken, että yhteistyölle on luonnollisesti tilaa syntyä. Tämän osalta hankkeen aikana on järjestetty lukuisia valokuituiltakahveja verkossa tapaamisia varten. Lisäksi keväisin ja syksyisin on järjestetty tapaamisia keskustelun, asiantuntijapuheenvuorojen ja koulutuksen merkeissä ostopalveluina. Lisäksi osuuskuntien toimijoiden osaamisen vahvistamiseksi hankkeella on järjestetty kilpailutus-koulutusta verkossa sekä asiantuntijapuheenvuoroa osuuskuntien mahdollisuuksista muutosten tuulissa. Hyvä hallinto osuuskunnissa-koulutuksessa Simonkylässä syyskuussa 2025 käytiin läpi osuuskuntatoiminnan velvoitteita. Nämä kohtaamiset ovat olleet hedelmällisiä. V2Connect Oy:ltä ostettiin asiantuntijapalvelua Vaattojärven kevät- ja Simonkylän syyspäiville. Pellervo Instituutilta hankittiin koulutuksia, kuten Kilpailutus ja osuuskunnat muutosten kourissa sekä Hyvä hallinto osuuskunnissa. Koulutusten palaute oli erittäin myönteistä.

Näistä tilaisuuksista on syntynyt erilaisia yhteistyötoimia toimijoiden kesken, ja se työ jatkuu yhä. Hankkeen aikana on selvinnyt tarve selvittää osuuskuntien tulevaisuuden mahdollisuuksia yhdessä ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa. Keskustelu osuuskuntien välisestä yhteistyöstä on jatkunut jo pitkään. Osa tekeekin luonnollisesti yhteistyötä. Esimerkiksi kaapelinnäyttöihin liittyvissä asioissa osuuskunnat haluaisivat tehdä yhteistyötä vielä syvemmin, mutta oma osaaminen yhteistyön mallintamiseen ei riitä. Osuuskunnat ovat hyvin eri kokoisia, ja se myös tuo haasteita yhteistoiminnan käynnistämiseksi. Keskusteluissa on noussut esille, että tähän tarvitaan ulkopuolista osaamista. Tämä haaste yhteistoiminnoista ja osuuskuntien tulevaisuuden malleista on tunnistettu useamman hankkeen ajan. Hanke ulkopuolisena toimijana ei hankkeen aikana pystynyt synnyttämään yhteistä alueorganisaatiomallia osuuskuntien kesken. Uusien mallien edistämiseen tarvitaan syvempää osaamista niin tekniseltä kuin hallinnolliselta tasolta.

Hankkeen aikana olivat vielä käynnissä Keväjärven kyläverkkohanke ja Tiedonvirtaa tunturijuurelta – kyläverkko Äkäsjokivarteen-hankkeet. Molemmissa hankkeissa projektipäällikkö auttoi raportoinnissa, byrokratiassa ja maksatushakemuksissa hankkeiden toimijoita. Palaute toimijoita rinnalla kulkemisesta on vahvasti myönteistä.

Hankkeen aikana Kinisjärvi-Vuoman kyläverkko-osuuskunta vaihtoi operaattoripalveluitaan. Projektipäällikkö oli avustamassa prosessin eri vaiheissa. Näissä tilanteissa oman haasteensa tuo se, että operaattoripalveluiden tarjonta ei ole yksiselitteistä. Se sisältää lukuisan määrän huomioon otettavia seikkoja liittyen laitteiston omistajuuksiin ja velvoittei-

Tunturi-Lappi

Lappi

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Euroopan unionin osarahoittama

siin. Prosessi kesti yli puolitoista vuotta. Toiminnan seurauksena osuuskunnan vastuu keveni, vanhentuneet kytkimet vaihdettiin, osuuskunnan verkonhoitomaksut tarkistettiin ja käyttäjien palvelumaksut pysyivät aisoissa.

5.4 Digi tutuksi ja turvaksi Lapin kylissä

Älykkäät kyläverkot-hankkeen aikana järjestetyn kyläverkkojen käyttäjille suunnatun kyselyn perusteella kylissä haluttiin ymmärtää mihin muuhun valokuituverkkoa voidaan käyttää kuin laskujen maksuun, netin selaamiseen ja tv:n katseluun. Helmikuun 2025 aikana tehtiin kysely verkossa laajalti Lapin kyliin. Aiheena oli Digi tutuksi ja turvaksi. Kyselyyn saatiin liki 90 vastausta kolmessa viikossa. Koska kysely tehtiin verkossa, vastaajista moni ilmoitti pärjäävänsä digitaalisen yhteiskunnan vaatimuksissa hyvin tai riittävästi omiin tarpeisiin. Se on tietenkin luonnollista, jos vastaa digikyselyyn.

Kyselyn vastaajista suurin osa on eläkeläisiä (noin 50 %) tai työssäkäyviä (noin 30 %). Mukana oli myös yrittäjiä (noin 10 %) ja muutamia työttömiä. Digiosaamisen osalta 66 % kokee pärjäävänsä ”riittävästi omiin tarpeisiin”. 30 % arvioi pärjäävänsä ”hyvin”. 2 % ilmoitti tarvitsevänsä apua digiasioissa. Enemmistö kokee hallitsevänsä perusasiat, mutta jatkokoulutukselle ja yksilölliselle tuelle on edelleen tarvetta.

Kun kyselyssä kysyttiin valmiutta auttaa muita, 73 % ei haluaisi toimia digiapuna kyläläisille. 22 % on valmiita auttamaan korvausta vastaan. Loput eivät vastanneet tähän kysymykseen. Potentiaalisia vertaisopastajia on, mutta heidän aktivointinsa vaatii selkeää roolitusta ja tukea. Maantieteellinen jakaumassa eniten vastauksia tuli seuraavista kunnista: Rovaniemi (15), Kolari (11), Pello (7), Kittilä (9), Simo (5), Posio (4), Tervola (3). Huomioitavaa on, että Itä-Lapin osalta vastauksia saatiin vähän. Alueena Itä-Lappi otetaan jatkossa huomioon tarkemmin. Avoimissa kommentteissa nousivat esiin arjen digituen tarpeet (puhelimien käyttö, verkkopankki, viranomaispalvelut) sekä palvelujen saavutettavuus ja kielivalikoiman rajallisuus. Useat vastaajat korostivat valokuidun merkitystä: ”Kuitu on kuningas!”, ”Pätkii usein, kuva katoaa kokonaan”, ”Tsemppiä työhön osuuskunnalle.”

Myöhemmin järjestettiin Digi tutuksi ja turvaksi tilaisuuksia jokaisella Lapin Leader-alueella. Paikan päällä tehtiin samat kyselyt paperilla ja niissä ilmeni huomattavasti ennen tarvetta apuun digitaalisen yhteiskunnan vaatimuksissa. Tilaisuuksia järjestettiin sekä paikan päällä että verkossa. Yhteistyökumppaneina tilaisuuksissa olivat Lapin Leader-alueet. Lisäksi niin kyselyssä kuin tilaisuuksien sisältöjä suunniteltaessa mukana oli löyhästi myös Lapin Hyvinvointialueen digipalvelut kesällä 2025 julkaistun DigiLaphan osalta. Ilmastoviihas Pohjoinen-hankkeen projektipäällikkö oli tilaisuuksissa mukana kertomassa digitaalisuuden vaikutuksista kestäväen kehityksen näkökulmasta.

Tunturi-Lappi

Lappi

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Euroopan unionin osarahoittama

Tilaisuuksia järjestettäessä oli huomionarvoista se, että eniten osallistujia oli Paakkolan kylän tilaisuudessa Tervolan kunnassa. Muut järjestetyt tilaisuudet olivat Muoniossa, Sodankylässä ja Torniossa. Sodankylän tilaisuuteen ei osallistunut yhtään henkilöä. Mutta Muoniossa ja Torniossa osallistujia oli useampia. Projektipäällikkö osallistui hankkeen aikana muiden koko Lappia koskevien hankkeiden kanssa yhteisiin keskustelutilaisuuksiin, joissa jaettiin kokemuksia ja osaamista. Muilla hankkeilla oli samantyyppisiä kokemuksia. Eli kylissä järjestettävissä tilaisuuksissa osallistujamäärät olivat huomattavasti suuremmat kuin kirkonkylissä. Digi tutuksi ja turvaksi-illoissa käytiin keskustelunomaisesti läpi digitaalisen yhteiskunnan perusasioita ja osaamista. Keskusteluissa nousi hedelmällisesti esiin erilaisia tarpeita, joista kyläläiset nimesivät hyvin perustaitoja, mutta myös halua oppia esimerkiksi tekoälystä. Tämä antoi vahvasti viitteitä siitä, että lappilaisissa kylissä tarvitaan lisää opastusta digitaitojen ja esimerkiksi digiturvan osalta.

6 Aikataulu

Hankesuunnitelman mukainen toteutusaika oli 16.10.2023 – 15.10.2025. Hankkeelle haettiin muutoshakemuksella lisääaikaa 31.12.2025 asti.

7 Kustannukset ja rahoitus

Hankkeen kustannuksista henkilöstökustannukset hyväksytään todellisten hyväksyttävien kustannusten perusteella ja muut hankkeen kustannukset laskennallisina. Palkkakustannukset muodostuivat projektipäällikön, kylätiedottajien sekä hakijan hallinnollisesta työpäivästä (kuva 4). Hankkeen palkkakustannukset ylittivät hieman ja yhdistys kattaa ylijätksen (441,63 €) omista varoistaan.

Kustannukset	Budjetti	11/2023 - 6/2024	7/2024 - 10/2024	11/2024 - 03/2025	04/2025 - 08/2025	09/2025 - 12/2025	Yhteensä
Palkkauskulut, palkkiot	116 000,00 €	32 885,00 €	30 575,08 €	19 908,93 €	15 377,66 €	17 694,96 €	116 441,63 €
Projektipäällikkö	84 000,00 €	28 654,66 €	13 511,50 €	16 983,84 €	12 853,03 €	10 996,07 €	82 999,10 €
Kylätiedottajien palkkiot	23 296,60 €	3 840,00 €	15 760,00 €	1 180,00 €	440,00 €	1 300,00 €	22 520,00 €
Hallinto	8 703,40 €	390,34 €	1 303,58 €	1 745,09 €	2 084,63 €	5 398,89 €	10 922,53 €
Palkkojen laskennallinen osuus 39%	45 240,00 €	12 825,15 €	11 924,28 €	7 764,48 €	5 997,29 €	6 901,03 €	45 412,24 €
Laskennalliset kustannukset 40 %	64 496,00 €	18 284,06 €	16 999,74 €	11 069,37 €	8 549,98 €	9 838,40 €	64 741,55 €

Kuva 3 Hankkeen kustannukset

Laskennalliset kustannukset 40 % korvasivat hankkeen kannalta tarpeelliset ja välttämättömät matkustuskustannukset, hankkeen tapahtumien järjestämisestä aiheutuneet kulut sekä hakijalle aiheutuneet hallinnolliset kulut kuten puhelinliittymän ja kirjanpidon. Hankkeessa ei muodostunut tuloja. Hanke on saanut 100 % EU:n maaseuturahoitusta Lapin ELY-keskukselta, josta EU-osuus 97 066,48 € ja valtio-osuus 128 669,52 €.

Tunturi-Lappi

Lappi

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Euroopan unionin osarahoittama

8 Raportointi ja seuranta

Hankkeessa on raportoitu rahoittajan vaatimalla tavalla. Hankkeen toteutumista ja tuloksia on valvonut ohjausryhmä, joka on kokoontunut seitsemän (7) kertaa hankkeen aikana. Hankkeessa on kerätty sisältöä loppuraporttiin koko hankkeen ajan. Seurantatiedot on toimitettu vuosittain.

Projektipäällikkö vastaa hankkeen käytännön toteutuksesta hankesuunnitelman mukaisesti. Hankkeella on ohjausryhmä, jonka kokoonpano on seuraava:

Varsinainen jäsen/varajäsen:

Jussi Rantamo	Tähtikuitu Oy
Rainer Mällinen	Verkko-osuuskunta Ylläksen laajakaista
Kirsti Saijets	kokemusasiantuntija
Jukka Rinne	Business Kemijärvi
Marjut Ahola	Leader Peräpohjola (Leader-Lappi)
Anna-Kaisa Teurajärvi	Lapin ELY-keskus (rahoittaja)
Tuuli Kinnunen	Leader Tunturi-Lappi (vastuuhlö)
Samu Rötkönen	Lapin Liitto

Hankkeen loppuraportti ja sen pohjalta luotu visuaalinen esitys julkaistaan verkkosivuilla.

9 Toteutusoletukset ja riskit

Hankkeen toteutuksen lähtöoletuksena oli, että aiemmissa hankkeissa toimiviksi todetut toimintatavat sekä vakiintunut verkostoyhteistyö tukevat hankkeen onnistumista. Lisäksi oletettiin, että aiemmista tiedonvälityshankkeista saadut kokemukset mahdollistavat sujuvan käynnistymisen ja tehokkaan etenemisen jo hankkeen alkuvaiheessa.

Keskeisinä riskeinä tunnistettiin toimijoiden sitoutumattomuus sekä aktivointitoiminnan mahdollinen epäonnistuminen. Näitä pyrittiin ehkäisemään asiantuntevalla ohjauksella sekä hallinnoijan verkostojen aktiivisella hyödyntämisellä. Lisäksi riskinä nähtiin rahoituksen riittämättömyys suhteessa kyläverkkojen tarpeeseen. Hankkeen aikana vaikutettiin yhdessä Lapin sidosryhmien kanssa valtakunnalliseen keskusteluun rahoituksen riittävyyden turvaamiseksi.

Toiminnallisena riskinä tunnistettiin myös talkoouupumus, joka voi heikentää kyläverkkojen toimijoiden aktiivisuutta erityisesti verkon valmistumisen jälkeen. Tätä pyrittiin ehkäise-

Tunturi-Lappi

Lappi

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Euroopan unionin osarahoittama

mään viestimällä realistisesti hankkeiden työmäärästä sekä tukemalla verkottumista uusien ja jo toimivien kyläverkkojen välillä jo suunnitteluvaiheessa. Samalla etsittiin toimivia malleja resurssien jakamiseen.

Lisäksi tunnistettiin roolien epäselvyyteen liittyvä riski. Valokuituinvestointihankkeiden vastuu on hakijoilla koko prosessin ajan, ja projektipäällikön rooli on tukea ja tuoda tietoa, ei toimia välikätenä rahoittajaan tai ottaa vetovastuuta hankkeesta. Tämän tasapainon säilyttäminen nähtiin tärkeänä hankkeiden omistajuuden varmistamiseksi.

10 Yhteistyökumppanit

Lapin alueen kyläverkkohankkeiden suunnitteluun ja toteutukseen on osallistunut laaja joukko sidosryhmiä, joilla on ollut keskeinen rooli hankkeiden etenemisessä ja tiedonvälityksessä.

Lapin ELY-keskus toimi hankkeiden rahoittajana ja ohjasi rahoitusprosessia. Lisäksi Lapin Leader-ryhmien kautta toteutettavien maakunnallisten hankkeiden kanssa tehtiin viestintäyhteistyötä. Kunnat osallistuivat kyläverkkohankkeisiin pääsääntöisesti rahoittajina sekä suunnittelun tukena. Tiedottamisen osalta yhteistyötä on tarpeen edelleen kehittää, mikä edellyttää tiiviimpää vuorovaikutusta myös kyläverkkojen toimijoilta.

Kuntayhtiöt, kyläverkko-osuuskunnat ja muut alueen kuitutoimijat olivat mukana hankkeen eri vaiheissa, erityisesti tukien hakemiseen, verkkojen omistajuuteen ja ylläpitoon liittyvissä kysymyksissä. Teleoperaattorit, suunnittelijat ja muut verkonrakentajat toimivat yhteistyökumppaneina teknisessä toteutuksessa. Kyläverkkohankkeissa keskeistä on osaamisen kilpailuttaminen ja jatkuva vuoropuhelu eri toimijoiden välillä.

Kyläneuvostot kokoavat alueensa kylät yhteen, ja niiden kautta tavoitetaan laajasti kylien toimijat. Näissä yhteyksissä tiedotettiin sekä käynnissä olevista hankkeista että rahoitusmahdollisuuksista. Kyläyhdistykset puolestaan osallistuivat paikallisten tilaisuuksien järjestämiseen, tukivat kylätiedottajien rekrytointia sekä mahdollistivat talosta taloon -tiedottamisen ja kyläiltojen toteuttamisen.

Yhteistyötä tehtiin myös Lapin hyvinvointialue ja Lapin pelastuslaitos kanssa erityisesti digipalveluihin ja turvallisuuteen liittyvissä teemoissa. Hyvinvointialueen digitaalisten palveluiden asiantuntijat osallistuivat Digi tutuksi ja turvaksi Lapin kylissä -kokonaisuuteen liittyviin kyselyihin ja tapahtumiin.

11 Tulokset ja vaikutukset

Hankkeen aikana toteutetun aktivointityön ansiosta Lapin ELY-keskus rahoitukseen haettiin yhteensä 17 kyläverkkohanketta. Tavoitteiden toteuma on kokonaisuutena erittäin hyvä

Tunturi-Lappi

Lappi

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Euroopan unionin osarahoittama

(kuva 3), ja hanke on ollut vaikuttavuudeltaan merkittävä niin Lapin mittakaavassa kuin valtakunnallisestikin. Toimintamalli ja tulokset osoittavat, että Lappi toimii kyläverkkojen kehittämisessä edelläkävijänä.

Tavoite	Tavoite	10/2023 – 6/2024	7/2024 – 10/2024	11/2024 – 3/2025	4/2025 – 8/2025	9/2025 – 12/2025	Toteutunut	%	Puuttuu/ ylitettiin
Kyläyhteisöjen tai kuntien kyläverkkohankkeiden määrä	8	5	6	0	1	5	17	213 %	+9
Tavoitetut kylien asukkaat	2350	1161	355	1252	340	85	3193	136 %	+843
Laajakaistaseminaarit, omat tai muiden järjestämä (yhteistyökumppaneiden kanssa)	4	3	2	1	1	2	9	225 %	+5
Kylien kyläverkko-tiedotustilaisuudet (yhteistyökumppaneiden kanssa)	30	23	11	6	6		46	153 %	+16
Toimenpiteisiin osallistuneet	3000	1161	422	1252	340	85	3260	109 %	+260
Lehtiartikkelit	10	2	2	2	4	0	10	100 %	0
Medianäkyvyys: jutut radiossa, TV:ssä ja sosiaalisessa mediassa	100	23	6	45	111	17	202	202 %	+102
Osuuskuntien yhteisten alueorganisaatioiden määrä	3						0	0 %	-3
Älykkäät kylät -yhteistyöhankkeet 3-5	5						0	0 %	-5

Kuva 4 Hankkeen tavoitteet ja niiden toteuma

Useimmat tavoitteet saavutettiin tai ylitettiin selvästi. Kyläverkkohankkeiden määrä kasvoi odotettua enemmän (213 % tavoitteesta), ja toiminnan piirissä oli yli 3 000 osallistujaa, mikä ylittää alkuperäisen tavoitteen 9 prosentilla. Tämä kertoo onnistuneesta aktivoinnista sekä laajasta tarpeesta toimiville tietoliikenneyhteyksille Lapin kylissä.

Myös viestintä ja näkyvyys onnistuivat erinomaisesti. Lehtiartikkeleita julkaistiin suunnitellusti, ja medianäkyvyys – erityisesti sosiaalisessa mediassa – ylitti tavoitteet yli kaksinkertaisesti. Verkkosivujen uudistus toteutui tavoitteiden mukaisesti, ja sivusto toimii käytännössä itsenäisen haun tukena kyläverkkohankkeita suunnitteleville toimijoille.

Laajakaistaseminaarien ja tiedotustilaisuuksien määrä osoittaa vahvaa yhteistyötä ja yhteisöjen sitoutumista. Kaikkia suunnitteluvaiheessa asetettuja tavoitteita ei kuitenkaan saavutettu. Osin tämä johtui siitä, että tavoitteet olivat jo lähtökohtaisesti liian kunnianhimoisia tai edellyttivät resursseja, joita hankkeella ei ollut käytettävissään. Esimerkiksi ulkopuolisen asiantuntijuuden riittävä hyödyntäminen alueorganisaatioiden rakentamisessa ei toteutunut suunnitellusti, eikä siihen löytynyt riittäviä omia resursseja myöskään osuuskunnilta.

Lisäksi Älykkäät kylät -hankemallia esiteltiin aktiivisesti kylätiedotustilaisuuksissa, mutta kylillä ei syntynyt riittävää kiinnostusta erillisten hankkeiden käynnistämiseen. Tämä osoittaa, että kehittämistoimenpiteiden tulee jatkossa vastata entistä tarkemmin kylien ajankohdattaisiin tarpeisiin ja valmiuksiin.

Tunturi-Lappi

Lappi

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Euroopan unionin osarahoittama

12 Esitykset jatkotoimenpiteiksi

Toimivien tietoliikenneyhteyksien tarve on koko Suomessa suuri, mutta korostuu erityisesti Lapin kaltaisilla harvaan asutuilla alueilla. Vaikka valtakunnallisesti on ohitettu valokuiturakentamisen huippuvaihe, rakentaminen on keskittynyt tiheämmin asutuille alueille. Harvaanasutut kylät jäävät markkinaehtoisesti rakentamatta, mikä korostaa julkisen tuen merkitystä. Kyläverkkotuen tarve jatkuu myös tulevaisuudessa. Rakentamiskustannusten noustessa tukiprosenttia ei tule laskea, sillä se vaikeuttaisi merkittävästi uusien verkkojen toteuttamista. Toimivat tietoliikenneyhteydet ovat lisäksi keskeinen osa kokonaisturvallisuutta ja varautumista, jonka merkitys on korostunut muuttuneessa maailmantilanteessa.

Hankkeen aikana tunnistettiin selkeä tarve vahvistaa kyläverkko-osuuskuntien osaamista ja toimintaedellytyksiä. Tämä edellyttää pitkäjänteistä tukea sekä ulkopuolisen asiantuntijuuden hyödyntämistä erityisesti verkkojen suunnittelussa, rakentamisessa ja ylläpidossa. Lisäksi Digi tutuksi ja turvaksi Lapin kylissä -kyselyjen ja tilaisuuksien perusteella lappilaisissa kylissä on kasvava tarve digitaitojen ja digiturvan vahvistamiseen. Digitaalisten palveluiden lisääntyessä osaamisen kehittäminen on keskeinen osa kylien elinvoiman tukemista.

Kaikilla alueilla ei aktivoinnista huolimatta edetty hankehakemuksiin. Yhtenä keskeisenä syynä nähtiin huoli osuuskuntamallin raskaudesta erityisesti pienissä kylissä. Tämä osoittaa tarpeen kehittää joustavampia toimintamalleja sekä tarjota nykyistä enemmän tukea hankkeiden käynnistämiseen. Vaikka kehitys on ollut merkittävää, suuri osa Lapin kylistä on edelleen ilman toimivia kiinteitä tietoliikenneyhteyksiä. Erityisesti pienemmät ja harvaan asutut kylät tarvitsevat jatkossakin kohdennettuja toimenpiteitä, jotta ne voivat pysyä mukana digitalisoituvassa yhteiskunnassa.

Edellä tunnistettuihin tarpeisiin on lähdetty vastaamaan Kyvykkäät kyläverkot -hankkeella (353976), jonka tavoitteena on vahvistaa kyläverkkojen osaamista, tukea uusia toteutusmalleja sekä edistää verkkojen pitkäjänteistä kehittämistä.

Tunturi-Lappi

Lappi

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Euroopan unionin osarahoittama

LIITTEET

Hankkeen loppuraportti visuaalisessa muodossa

Tunturi-Lappi

Lappi

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

**Euroopan unionin
osarahoittama**